

LBRIS

We know
books

Ondjaki

Bună dimineața, tovarăși

Traducere din limba portugheză și note
de Antonia Verenca

EDITURA
ART

LIBRIS

We know
books

I

— Dar, tovarășe António, nu preferi ca țara să fie așa, liberă?

Îmi plăcea să-i pun întrebarea asta când intram în bucătărie. Deschideam frigiderul, scoteam sticla cu apă. Până să ajung la pahare, tovarășul António îmi și dădea unul. Degetele lui lăsau niște urme de grăsime pe sticlă, dar eu nu aveam curaj să-i refuz gestul. Îmi umpleam paharul, luam o înghițitură, două și așteptam răspunsul lui.

Mai întâi, tovarășul António lua o gură de aer. Apoi închidea robinetul. Își ștergea mâinile, potrivea focul de la aragaz. Pe urmă spunea:

— Băiete, pe vremea albilor nu era așa...

După asta, zâmbea. Eu nu voiam decât să înțeleg zâmbetul ăla. Auzisem povești incredibile despre abuzuri, condiții proaste de trai, salarii inechitabile și câte și mai câte. Dar tovarășului António îi plăcea vorba aia a lui care lua partea portughezilor și zâmbea așa, misterios.

— António, tu lucrezi pentru un portughez?

— Da..., zicea el zâmbind. Era un domn director, un șef bun, se purta foarte frumos cu mine...

— Da' asta tocmai acolo, în Bié¹?

— Nu. Chiar aici în Luanda; io-s aici de multă vreme, băiete... tu încă nici nu te născuseși...

Așezat la masă, așteptam să mai zică ceva. Tovarășul António își vedea de treburile lui din bucătărie, zâmbea, dar rămânea tăcut. În fiecare zi avea același miros, chiar și atunci când făcea baie, parcă avea întotdeauna miros de bucătărie. Lua sticla cu apă, o umplea cu apă fiartă și răcită, o puneă înapoi în frigider.

— Dar, António, mai vreau apă...

— Nu, băiete, ajunge, spunea. Că altfel nu mai e apă rece la prânz și se supără maică-ta...

Când puneă la loc sticla cu apă și curăța bufetul, tovarășul António voia să-și vadă în continuare de treabă fără mine pe-acolo. Încurcam libera circulația prin bucătărie, cu atât mai mult cu cât spațiul ăla era doar al lui. Nu-i prea plăcea să aibă pe nimeni prin preajmă.

— Dar, António... Tu nu crezi că fiecare ar trebui să-și conducă țara? Ce căutau portughezii aici?

— Măi băiete, da' pe-atunci orașul era curat... erau de toate, nu lipsea nimic...

— Dar, António, nu vezi că lipsea ceva? Oamenii nu câștigau un salariu corect, persoanele de culoare nu puteau fi directori, de exemplu...

— Da' era mereu pâine la magazin, băiete, autobuzele mergeau..., zicea el tot zâmbind.

¹ Provincie situată în centrul Angolei.

— Dar nimeni nu era liber, António... nu-ți dai seama?

— Cum adică nimeni nu era liber? Ba erai liber, puteai să mergi pe stradă și ce mai vrei tu...

— Nu-i asta, António, răspundeam eu, ridicându-mă de pe scaun. Nu erau angolezii cei care conduceau țara, ci portughezii... Și asta nu se poate...

Atunci tovarășul António nu făcea decât să râdă.

Zâmbea la auzul vorbelor mele și, văzându-mă atât de însuflețit, zicea: „Băiatu' ăsta!“, apoi deschidea ușa care dădea spre curte, îl căuta cu privirea pe tovarășul João, șoferul, și-i zicea: „Băiatu' ăsta-i grozav!“, iar tovarășul João, așezat la umbra arborelui de mango, zâmbea.

Tovarășul João era șoferul ministerului. Cum tata lucra la minister, el ajuta cu drumurile casei. Câteodată profitam și eu de cursă și mă ducea el la școală. Era slab și bea zdravăn, așa că din când în când apărea la noi acasă beat dis-de-dimineață și nimeni nu voia să se urce cu el în mașină. Tovarășul António spunea că el se obișnuise, dar mie mi-era teamă. Într-o zi m-a dus cu mașina la școală și am stat de vorbă.

— João, ție-ți plăcea când erau portughezii aici?

— Ce zici, băiete?

— Da, înainte de independență, ei conduceau aici. Ție-ți plăcea pe-atunci?

— Lumea zice că țara era altfel... nu știu...

— Normal că era altfel, João, dar și acum e altfel. Tovarășul președinte e angolez, angolezii sunt cei care conduc, nu portughezii...

— Așa-i, băiete...

Și lui João îi plăcea să râdă, după care fluiera.

— Tu lucrezi cu portughezi, João?

— Da, dar eram foarte tânăr... Și am fost și-n gherilă...

— Tovarășu' António vorbește întotdeauna foarte frumos despre portughezi..., am vrut eu să-l stârnesc.

— Tovarășu' António e mai bătrân, a zis João, iar eu n-am înțeles prea bine ce-a vrut să spună.

Când am trecut pe lângă niște blocuri foarte urâte, i-am făcut cu mâna unei tovarășe profesoare. João a întrebat cine era, iar eu i-am răspuns: „E tovarășa profesoară Maria, acolo-i cartierul profesorilor cubanezi.”

M-a lăsat la școală. Toți colegii mei râdeau pentru că fusesem adus cu mașina. Noi întotdeauna râdem de cei care sunt aduși cu mașina, de-asta eram sigur că aveau să facă mișto de mine. Dar se pare că nu râdeau numai de-asta.

— Ce-i? am întrebat.

Murtala povestea o fază care se întâmplase cu o zi înainte cu tovarășa profesoară Maria.

— Tovarășa profesoară Maria, soția tovarășului profesor Ángel?

— Da, aia..., a zis Helder râzând. Deci de dimineață, în clasă era gălăgie mare, așa că a vrut să le scadă nota la purtare lui Célio și lui Cláudio... așa... la care ei s-au ridicat ca să se ducă să facă gât și profa a zis...

Helder nu mai putea de râs, era roșu la față.

— ...profa a zis: jos cu voi, haideți odată!

— Așa, și după-aia?

Începusem și eu să râd de râsul lui.

— Și ei s-au aruncat pe jos de-a binelea...

Am izbucnit cu toții în râs. Și mie, și lui Bruno ne plăcea să glumim cu profesorii cubanezi, fiindcă ei uneori nu înțelegeau foarte bine portugheză, noi profitam ca să vorbim repede și să spunem prostii.

— Și încă nu știi faza cea mai tare..., a zis Murtala și s-a dat mai aproape.

— Care-i?

— A-nceput să plângă și a tăiat-o acasă!!!

Murtala râdea și el în gura mare.

— Ne-a dat drumu' doar pentru atâta lucru!

Aveam ora de matematică cu tovarășul profesor Ángel. Când a intrat, era supărat sau trist. Eu i-am făcut semn lui Murtala, dar nu puteam să râdem. Înainte să înceapă ora, tovarășul profesor ne-a zis că soția lui era foarte tristă pentru că elevii fuseseră indisciplinați și că într-o țară în reconstrucție era nevoie de multă disciplină. Ne-a mai vorbit și despre tovarășul Che Guevara, despre disciplină și că trebuie să ne purtăm frumos pentru ca lucrurile să meargă bine la noi în țară. Noroc că nu i-a pârât nimeni pe Célio și pe Cláudio, altfel la faza asta cu revoluția chiar le-ar fi scăzut nota la purtare.

În pauză, Petra i-a zis lui Cláudio că el și Célio ar trebui să-i ceară scuze tovarășei profesoare, pentru că era de treabă, era cubaneză și venise în Angola ca să ne ajute. Dar lui Cláudio nu i-a plăcut să audă chestia asta și i-a zis Petrei că el n-a făcut altceva decât să urmeze ordinele

profei, că ea le spusese „jos cu voi“, așa că ei s-au aruncat la podea.

Tuturor ne plăcea de tovarășul profesor Ángel. Era foarte modest, foarte simpatic. În prima zi de școală l-a văzut pe Cláudio cu un ceas la mână și l-a întrebat dacă era al lui. Cláudio a râs și a zis că da. Tovarășul profesor i-a zis *mira, yo trabajo desde hace muchos años y todavía no tengo uno*¹, iar noi am rămas foarte mirați pentru că aproape toți din clasă aveau ceas. Și profesoara de fizică a rămas foarte mirată când a văzut atâtea calculatoare de buzunar la noi în clasă.

Dar nu ne plăcea doar de tovarășii profesori Ángel și María. Ne plăceau toți profesorii cubanezi pentru că orele cu ei începuseră să fie diferite. Profesorii alegeau doi monitori pentru fiecare materie, ceea ce ne-a plăcut la început pentru că era un soi de a doua funcție (după șeful clasei), dar apoi nu ne-a mai plăcut așa mult, fiindcă pentru a fi monitor *había que ayudar a los compañeros menos capacitados*² – după cum spuneau tovarășii profesori – și trebuia să știi tot la materia respectivă și nu puteai să iei mai puțin de 9. Dar cel mai enervant era că trebuia neapărat să-ți faci temele, fiindcă monitorul era cel care verifica temele la începutul orei. Normal că după ce te duceai la profesor să-i spui cine-și făcuse tema și cine nu, se lăsa uneori cu bătaie în pauză, să zică Paulo, care a ajuns la spital cu nasul spart.

¹ „Știi, eu muncesc de mulți ani și încă nu am așa ceva“ (în sp. în orig.).

² „Trebuia să-i ajuți pe colegii mai slabi“ (în sp. în orig.).

La sfârșitul zilei, tovarășa directoare a venit să ne vorbească. Nouă ne plăcea când intra cineva în clasă pentru că trebuia să luăm poziție de drepți și să cântăm lăla-iala aia, la care unii profitau ca să-nceapă să urle: *bună ziiiiuuuuuu... tovarășaaaaa... directoareeeeeee*.

Venise, deci, să ne anunțe că urma să primim o vizită surpriză din partea tovarășului inspector de la Ministerul Educației. Că din câte știa ea, avea să fie într-una din zilele următoare și că trebuia să ne purtăm frumos, să curățăm școala, clasa, băncile, să venim „prezentabili“ (cred că așa a zis) și că în rest o să ne mai explice profesorii.

Nimeni nu a zis și nici nu a întrebat nimic. Bineînțeles că ne-am ridicat abia când tovarășa directoare a zis „atunci, pe mâine“, și *pe mâine* ăsta nu era spus chiar la întâmplare. Altfel ar fi arătat lucrurile dacă ar fi zis „pe săptămâna viitoare“, așa că ne-am ridicat și am zis în gura mare: *peeeeeeeeeee mâineeeeeee... tovarășaaaaaaaa directoareeeeeeeee!*